

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
Κατεύθυνση Τουριστικών Επιχειρήσεων

Τίτλος εργασίας: Μέσα και πολιτικές ανάπτυξης του αστικού τουρισμού
σε πόλεις με πλούσια πολιτιστική παράδοση, με έρευνα στο Ηράκλειο

Σπουδάστρια : Καραγιαννίδου Ελευθερία Α.Μ 4986
Επιβλέπων καθηγητής :Φραγκούλης Αντώνης

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΟΡΦΕΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

A. Συνεδριακός Τουρισμός	4
B. Μορφωτικός Τουρισμός	4
Γ. Τουρισμός Εκθέσεων	5
Δ. Τουρισμός Πόλης	5
Ε. Αθλητικός Τουρισμός	6
ΣΤ. Θρησκευτικός Τουρισμός	7
Ζ. Αρχαιολογικός Τουρισμός	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΙΔΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ, ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.....	10
Μινωικό Ανάκτορο Κνωσού.....	10
Αρχαιολογικός χώρος Φαιστού	13
Γόρτυνα	15
ΜΟΥΣΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	18
Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου.....	18
Ιστορικό Μουσείο Κρήτης	20
Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης.....	23
ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ...32

Προβλήματα.....	35
1. Γενικές υποδομές	35
2. Πόλη	35
3. Ειδικές τουριστικές υποδομές.....	37
4. Εποχικότητα του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης.....	37
5. Εκπαίδευση-Τουριστική παιδεία.....	37
6. Έλλειψη μηχανισμού marketing-προβολής τουριστικού προϊόντος της πόλης του Ηρακλείου.....	38
7. Μη αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των ομοειδών επιχειρήσεων στους κλάδους του τουρισμού.....	38
Λύσεις	39
Γενικά	39
Προγράμματα-Λύσεις.....	39
Προτεινόμενες λύσεις-Συμπεράσματα.....	41
Επίλογος.....	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	45

Πρόλογος

Στην εργασία αυτή αναφέρομαι στις μορφές του αστικού τουρισμού οι οποίες μπορούν να αναπτυχθούν σε μεγάλες πόλεις, όπως είναι το Ηράκλειο, με σκοπό τη προσέγγιση τουριστών και επισκεπτών εκτός της καλοκαιρινής περιόδου.

Στη συνέχεια γίνεται ειδική αναφορά σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και ιστορικά μνημεία, τα οποία με την ανάδειξή τους είναι αυτά τα οποία μπορούν να προσελκύσουν περισσότερους επισκέπτες όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Τέλος αναλύονται τα υπέρ και κατά μιας τέτοιας ανάπτυξης. Κατά πόσο θα είναι έτοιμη μια πόλη να ανταπεξέλθει βάση των υποδομών που έχει, και ιδιαίτερα η πόλη του Ηρακλείου. Αν δηλαδή είναι επαρκείς οι υποδομές που υπάρχουν ή αν χρειάζεται να δημιουργηθούν κι άλλες, καθώς επίσης προβάλλονται και προτάσεις ανάπτυξης του αστικού τουρισμού στο Ηράκλειο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΟΡΦΕΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

A. Συνεδριακός Τουρισμός

Στο συνεδριακό τουρισμό υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα συνέδρια ή συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετοχών και σε οποιοδήποτε επίπεδο, δηλαδή τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές. Επειδή ο συνεδριακός τουρισμός είναι περιορισμένης χρονικής διάρκειας, δύο έως τέσσερις μέρες συνήθως, συνδυάζεται με κάποια άλλη μορφή τουρισμού, όπως για παράδειγμα τουρισμό πόλης, μορφωτικό τουρισμό κλπ.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε μια χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών είναι η δημιουργία κατάλληλης υποδομής και ανωδομής και συγκεκριμένα η κατασκευή σύγχρονων συνεδριακών κέντρων άρτια τεχνολογικά εξοπλισμένων και με βοηθητικούς χώρους κάθε είδους, όπως για παράδειγμα εστιατόρια, αναψυκτήρια, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, ταχυδρομεία, γραφεία εξυπηρέτησης συνέδρων κλπ., καθώς επίσης η κατασκευή αιθουσών συνεδρίων μεγάλης χωρητικότητας εκ μέρους των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων του κέντρου και της περιφέρειας.

Ας σημειωθεί ότι η έγκαιρη πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων κύκλων για τα συνέδρια και τις διάφορες συναφείς εκδηλώσεις, που θα πραγματοποιηθούν σε μια χώρα που επιδιώκει να αναπτύξει το συνεδριακό τουρισμό, πέρα από το ότι θα ωθήσει σημαντικά στη προσέλκυσή τους, θα προβάλλει παράλληλα και την ίδια στο εξωτερικό σαν χώρα συνεδριακού τουρισμού.

B. Μορφωτικός Τουρισμός

Ο μορφωτικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού, στην οποία τα άτομα σαν κύριο σκοπό τη συμμετοχή σε πολιτιστικές, γενικά, εκδηλώσεις. Συγκεκριμένα αυτό το είδος τουρισμού, που σημειώνει ανοδικές τάσεις διεθνώς, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων επισκέψεις

ιστορικών μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, πινακοθηκών, παρακολουθήσεις συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, όπερας, καθώς επίσης συμμετοχές σε πολιτιστικές εκδηλώσεις ή σεμινάρια γλωσσολογίας, φιλοσοφίας, ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, ανθρωπολογίας κλπ.

Εξυπακούεται ότι για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού απαιτείται πέρα από τη βασική τουριστική υποδομή και ανωδομή και ειδική υποδομή, όπως για παράδειγμα προγράμματα πολιτιστικών, καλλιτεχνικών, και μορφωτικών εκδηλώσεων. Κάτι τέτοιο όμως προϋποθέτει την ύπαρξη διεθνούς φήμης θεάτρων κάθε είδους, μουσείων, πινακοθηκών, ιστορικών χώρων, βιβλιοθηκών, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης κλπ.

Γ. Τουρισμός Εκθέσεων

Ο τουρισμός εκθέσεων πρόκειται ουσιαστικά για μια μορφή τουρισμού, που αναπτύσσεται δυναμικά ολοένα και περισσότερο. Σε αυτήν υπάγονται κάθε είδους εκθέσεις, που συνήθως οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, ώστε οι επισκέπτες τους να μπορούν να συνδυάζουν την επαγγελματική τους ενημέρωση με κάποια μορφή τουρισμού, όπως για παράδειγμα τουρισμό πόλης, μορφωτικό τουρισμό κλπ.

Για την ανάπτυξη του τουρισμού εκθέσεων απαιτείται εκτός άλλων και η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής και συγκεκριμένα σύγχρονων εκθεσιακών χώρων, που να είναι κατάλληλα εξοπλισμένοι και να διαθέτουν τους αναγκαίους βοηθητικούς χώρους, δηλαδή εστιατόρια, καφετέριες, ταχυδρομείο, γραφείο εξυπηρέτησης επισκεπτών, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρείο κλπ

Δ. Τουρισμός Πόλης

Ο τουρισμός πόλης πρόκειται για μια μορφή τουρισμού, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που μετέχουν σε αυτόν ταξιδεύουν

σε μια πόλη και την περιηγούνται για μερικές ημέρες, συνήθως δε τρεις ως τέσσερις. Οι περιηγήσεις αυτές συνδέονται άμεσα με το μορφωτικό τουρισμό και ιδιαίτερα με διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα, ενώ τα επαγγελματικά ταξίδια παίζουν με τη σειρά τους και αυτά σημαντικό ρόλο.

Ο τουρισμός της πόλης πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής στάθμης, που κατοικούν κατά το πλείστο σε μεγάλα αστικά κέντρα και που ταξιδεύουν τις περισσότερες φορές χωρίς να συνοδεύονται από τις οικογένειές τους. Τα ταξίδια αυτά οργανώνονται σε μεγάλο ποσοστό από tour operators, ταξιδιωτικά/τουριστικά γραφεία και αεροπορικές εταιρίες.

Επίσης θα πρέπει να ειπωθεί ότι ένας ακόμα πόλος έλξης για πολλά άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό, είναι η νυχτερινή ζωή, η διασκέδαση, τα ψώνια, οι ενδιαφέρουσες εκδρομές και τέλος το ωραίο περιβάλλον.

Ε. Αθλητικός Τουρισμός

Ο αθλητικός τουρισμός έχει σαν κύριο κίνητρο την άσκηση ενός αθλήματος, όπως είναι για παράδειγμα η ποδηλασία, η ιππασία, το τένις, η πεζοπορία, το γκολφ, διάφορα προγράμματα γυμναστικής κλπ.

Η άθληση σαν απασχόληση κατά τη διάρκεια των διακοπών θεωρείται σε αυτήν την μορφή τουρισμού ο πιο σημαντικός παράγοντας, μαζί με τη δυνατότητα που υπάρχει για την πραγματοποίηση εκδρομών και περιηγήσεων.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού είναι η δημιουργία εγκαταστάσεων άθλησης εκ μέρους των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων και απασχόληση έμπειρων γυμναστών, εκπαιδευτών αθλημάτων κλπ. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι μια τέτοια επένδυση σε συμπληρωματικές εγκαταστάσεις άθλησης, ανεβάζει αναμφίβολα το επίπεδο αξίας και απόλαυσης των διακοπών, παράλληλα με την ανταγωνιστικότητα και το κύρος της ξενοδοχειακής επιχείρησης,

βελτιώνει την πληρότητα της και γενικά προσελκύει πελατεία υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

ΣΤ. Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού, που αφορά σε μια κατηγορία ατόμων τα οποία επισκέπτονται θρησκευτικούς τόπους, που βρίσκονται στη χώρα της μόνιμης διαμονής τους ή σε κάποια άλλη είτε για λόγους λατρείας είτε για να πάρουν μέρος σε κάποιες θρησκευτικές εκδηλώσεις ή τελετές είτε για να εκπληρώσουν κάποιο τάμα που είχαν κάνει κλπ.

Η μορφή αυτή τουρισμού είναι περιορισμένης διάρκειας, συνήθως μια έως τρεις μέρες. Επίσης τα τουριστικά πακέτα για θρησκευτικό τουρισμό είναι σχετικά φθηνότερα από εκείνα άλλων μορφών τουρισμού, επειδή είναι οπωσδήποτε λιγότερα, ενώ τα οικονομικά οφέληματα για τους θρησκευτικούς τόπους και κατ' επέκταση για τις οικονομίες των χωρών στις οποίες βρίσκονται αυτοί σημαντικά.

Για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού δεν χρειάζεται ειδική υποδομή και αναδομή, αλλά μόνο βασική.

Z. Αρχαιολογικός Τουρισμός

Ο αρχαιολογικός τουρισμός πρόκειται για μια μορφή τουρισμού, που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που μετέχουν σε αυτόν ταξιδεύουν σε μια πόλη με σκοπό την περιήγηση σε ιστορικά μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.

Ο αρχαιολογικός τουρισμός πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής στάθμης, που ταξιδεύουν τις περισσότερες φορές χωρίς να συνοδεύονται από τις οικογένειές τους. Τα ταξίδια αυτά οργανώνονται σε μεγάλο ποσοστό από tour operators και ταξιδιωτικά/τουριστικά γραφεία.

Ο αρχαιολογικός τουρισμός παρουσιάζει ενδιαφέρον ανάμεσα στις δεκάδες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να προσαρμοστούν στη χώρα μας. Σχετίζεται με την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, καθώς και με την οργάνωση δικτύου περιπάτων αρχαιολογικών περιοχών. Όσο κι αν γίνεται συχνά λόγος για τη συρρίκνωση του αρχαιολογικού τουρισμού, στη πραγματικότητα ο τομέας αυτός αρχίζει μόλις να αναπτύσσεται, και μάλιστα με ραγδαίους ρυθμούς, τα τελευταία χρόνια, με τη διεθνή προβολή της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, πριν και κατά τη διάρκεια των ολυμπιακών αγώνων, να φέρει σημαντικό μερίδιο.

Τα χαρακτηριστικά του αρχαιολογικού τουρισμού μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Βασίζεται στα κατάλοιπα των παλαιότερων πολιτισμών και σε περιοχές με σχετικά ανέπαφα στοιχεία φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, όπου τα κύρια κίνητρα των τουριστών είναι η παρατήρηση και η εκτίμηση του πολιτισμού.
2. Έχει σαφώς πολιτισμικό χαρακτήρα και έντονο το στοιχείο της ανάδειξης, της αξιοπιστίας και της προστασίας της πολιτιστικής εν γενεί και αρχαιολογικής ειδικότερα κληρονομιάς και παράδοσης. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι περιοχές στις οποίες απευθύνεται ο αρχαιολογικός τουρισμός είναι προφανώς, περιοχές με μεγάλο αρχαιολογικό ενδιαφέρον, όπως οι κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς.
3. Ενισχύει τη γηγενή πολιτιστική ταυτότητα, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε όλο το φάσμα της τουριστικής διαδικασίας και συμβάλλει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική της εξύψωση, παρέχοντας εναλλακτική απασχόληση και ευκαιρίες εισοδήματος για τις τοπικές κοινότητες. Παράλληλα παράγει οικονομικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, τους οργανισμούς και τους φορείς διαχείρισης αρχαιολογικών χώρων και μνημείων πολιτισμικής κληρονομιάς, που αποσκοπούν στη διατήρηση και προστασία τους, αυξάνοντας τη ευαισθησία των τοπικών κοινωνιών και των τουριστών για τη διατήρηση των πολιτισμικών στοιχείων.

4. Απαιτεί τη πολιτιστική και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και συμπεριφορά όλων των εμπλεκόμενων στο τουριστικό «κύκλωμα»: διαχειριστές χώρων και βοηθητικό προσωπικό, φυλακές, κρατικές υπηρεσίες, πολιτικούς, τουριστικούς πράκτορες, ξεναγούς, τουριστικά πρακτορεία, ιδιοκτήτες και υπαλληλικό προσωπικό ξενοδοχείων και εστιατορίων και τοπική κοινωνία, γεγονός που προϋποθέτει την περιβαλλοντική και πολιτισμική αγωγή όλων των παραπάνω. Ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις πάνω στο φυσικό και κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα δίνει τη δυνατότητα για πολιτιστική και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, μέσα από τις επισκέψεις σε τοπία εξαιρετικής αρχαιολογικής αρχιτεκτονικής, ιστορικής, οικολογικής και αισθητικής αξίας.
5. Η εν λόγω αρχαιολογική δράση φέρνει στοιχεία ρυθμιστικά ή αειφορικότητας και αποτελεί μια μορφή τουρισμού, που αναπτύσσεται με τέτοιο τρόπο, ώστε όλη η τουριστική δραστηριότητα-η οποία επικεντρώνεται κατά κάποιο τρόπο σε έναν πόρο πολιτισμικής κληρονομιάς-να μπορεί να συνεχιστεί στο μέλλον. Είναι φιλικός με τη φύση που περιβάλλει τον άνθρωπο και συμβατός με τοπικά περιβάλλοντα και τοπικές κοινωνίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΙΔΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ, ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Μινωικό Ανάκτορο της Κνωσού

Το σημαντικότερο κέντρο του Μινωικού Πολιτισμού, η Κνωσός, αναπτύσσεται πάνω στο ύψωμα της Κεφάλας μέσα σε ελιές, αμπέλια και κυπαρίσσια και βρίσκεται 5 χλμ νοτιοανατολικά του Ηρακλείου. Δίπλα της ρέει ο ποταμός Καίρατος (ο σημερινός Κατσαμπάς). Σύμφωνα με τη παράδοση αποτέλεσε την έδρα του βασιλιά Μίνωα και τη πρωτεύουσα του κράτους του. Με το χώρο του ανακτόρου της Κνωσού συνδέονται οι συναρπαστικοί μύθοι του Λαβύρινθου με τον Μινώταυρο και του Δαιδάλου με τον Ίκαρο. Αναφορές στη Κνωσό, το ανάκτορό της και τον Μίνωα γίνονται στον Όμηρο (ο κατάλογος πλοίων της Ιλιάδας αναφέρει ότι η Κρήτη απέστειλε 80 πλοία υπό τις διαταγές του βασιλιά της Κνωσού, Ιδομενέα. Οδύσσεια, τ 178-9) στο Θουκυδίδη (αναφορά στο Μίνωα) στον Ησίοδο και Ηρόδοτο, στον Πλούταρχο και Διόδωρο τπ Σικελιώτη. Η περίοδος ακμής της πόλης ανάγεται στη μινωική εποχή (2000-1350 π.Χ.) κατά την οποία αποτελεί το βασικότερο και πολυπληθέστερο κέντρο της Κρήτης. Και σε μεταγενέστερες περιόδους διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και αναπτύσσεται ιδιαίτερα, όπως στην ελληνιστική εποχή.

Η πόλη της Κνωσού κατοικούνταν από τα νεολιθικά χρόνια έως περίπου το 1350 π.Χ. όπου και καταστρέφεται οριστικά. Μέχρι τότε η Κνωσός έζησε μεγάλες καταστροφές. Το 1600 π.Χ. έγινε ένας μεγάλος σεισμός που στάθηκε αιτία να καταστραφεί το ανάκτορο. Γρήγορα όμως επισκευάστηκε και παράλληλα χτίστηκαν κι άλλα κτίρια. Το 1450 π.Χ., λόγω της έκρηξης του ηφαιστείου της Σαντορίνης, η Κνωσός υπέστη

τεράστιες ζημιές, και τέλος η εισβολή των Αχαιών ήταν και η τελευταία αιτία καταστροφής του ανακτόρου. Ύστερα από αυτό έπαψε να κατοικείται. Παρέμεινε όμως μια από τις πιο σημαντικές πόλη-κράτος μέχρι τη πρώτη βυζαντινή περίοδο.

Από τα τελευταία μυκηναϊκά έως τα ρωμαϊκά χρόνια κατοικείται ξανά. Η Κνωσός δεν είναι η μόνη δυνατή πόλη της Κρήτης. Υπήρχαν η Γόρτυνα και η Λύττος με τις οποίες υπήρχε μεγάλος ανταγωνισμός.

Στοιχεία για το ανάκτορο

Οι πρώτες ανασκαφές άρχισαν το 1878 από τον Μίνω Καλοκαιρινό, λάτρη των αρχαιοτήτων. Με αυτές τις ανασκαφές ήρθαν στο φως αρκετά σκεύη της εποχής και πολλά σημαντικά μικροαντικείμενα. Το 1900 ήρθε στη Κνωσό ο Arthur Evans και με τους βοηθούς του αρχίζει ξανά τις ανασκαφές, οι οποίες κράτησαν 35 χρόνια και έφεραν στην επιφάνεια το ανάκτορο. Το ανάκτορο της Κνωσού ήταν πολυώροφο και κάλυπτε περίπου 20.000 τ.μ.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε την ποικιλία των δομικών υλικών, το πλήθος των χρωμάτων και φυσικά τις περίφημες τοιχογραφίες που διακοσμούν τα δωμάτια.

Τα πρωτότυπα αρχιτεκτονικά σχέδια, όπως οι φωταγωγοί και α δοκάρια στήριξης, επιβεβαιώνουν τις γνώσεις που είχαν οι Μινωίτες.

Πολύ σημαντικό ήταν και το αποχετευτικό και υδρευτικό δίκτυο που είχαν κατασκευάσει. Γύρω από τη κεντρική αυλή αναπτύσσεται το ανάκτορο. Εκεί ήταν και ο χώρος συγκέντρωσης των πολιτών. Ο μινωικός οικισμός εκτεινόταν γύρω από το ανάκτορο της Κνωσού και στους λόφους υπήρχαν τα νεκροταφεία.

Αρχαιολογικός χώρος Φαιστού

Η Φαιστός βρίσκεται περίπου 62 χλμ νοτιοδυτικά του Ηρακλείου Κρήτης. Χτισμένη σε χαμηλό λόφο και σε υψόμετρο 100 μ από την επιφάνεια της θάλασσας, περιβάλλεται από τα ψηλά βουνά του Ψηλορείτη, τα Αστερούσια Όρη και τα Λασιθιώτικα βουνά. Ανατολικά και βόρεια της Φαιστού βρίσκεται ο Ληθαίος απ' όπου οι κάτοικοι της εφοδιαζόντουσαν με νερό.

Ιστορικά και μυθολογικά στοιχεία

Είναι μια από τις τρεις πόλεις που ίδρυσε ο Μίνωας και αποτέλεσε το δεύτερο πιο σπουδαίο κέντρο πολιτισμού στη Μινωική εποχή. Πολλοί αρχαίοι συγγραφείς έχουν αναφέρει τη Φαιστό. Ανάμεσά τους και ο Όμηρος, ο οποίος αναφέρει τη συμμετοχή της Φαιστού στον πόλεμο της Τροίας και την περιγράφει ως μια «καλά κατοικημένη» πόλη. Η μυθολογία θέλει τον Ροδάμανθο, γιο του Δία και αδερφό του Μίνωα, να βασιλεύει στη Φαιστό. Η Φαιστός άρχισε να κατοικείται από τη Νεολιθική εποχή και άκμασε πολύ κατά τα μέσα της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ., την εποχή του χαλκού. Η ανάπτυξη της σπουδαίας αυτής πόλης κράτησε έως την ίδρυση και εξάπλωση του ανακτόρου της Κνωσού.

Στις αρχές του 2000 π.Χ. η εξουσία της Φαιστού περνάει σε βασιλιάδες κι έτσι μεγάλα παλάτια αρχίζουν να χτίζονται. Το 1900 π.Χ. χτίζεται το πρώτο ανάκτορο, που μαζί με τα υπόλοιπα κτίσματα, είχε έκταση 18.000 τ.μ. Περίπου το 160 π.Χ. ένας μεγάλος σεισμός καταστρέφει τη Φαιστό όπως και τη Κνωσό. Δεν άργησαν όμως να κτίσουν ένα νέο, πιο επιβλητικό ανάκτορο, από το οποίο προέρχονται τα περισσότερα σημερινά ευρήματα. Η πόλη της Φαιστού συνεχίζει να κατοικείται την Μυκηναϊκή εποχή και την Γεωμετρική περίοδο. Στους αιώνες που ακολουθούν η Φαιστός αναπτύσσεται ολοένα και περισσότερο. Η έκταση της μεγαλώνει και αποκτάει πλούτο και αυτοδυναμία. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι έκοβε δικά της νομίσματα.

Ανασκαφές

Ο πρώτος που ανέδειξε τη θέση της Φαιστού, ήταν ο πλοίαρχος Spratt. Το 1884 άρχισαν οι πρώτες έρευνες από τον Halbherr και η ιταλική αρχαιολογική σχολή τις συνέχισε από το 1900 έως το 1904. Αργότερα ανέλαβε ο Doro Levi (1950-1971). Ένα από τα πιο σημαντικά ευρήματα από τις ανασκαφές στη Φαιστό, είναι ο περίφημος Δίσκος της Φαιστού. Τον ανακάλυψε στις 3 Ιουνίου του 1908 ο ιταλός Λουϊτζι Περνιέ σε υπόγειο δωμάτιο στο ανάκτορο της Φαιστού και χρονολογείται πιθανώς στον 17^ο αιώνα π.Χ. ο Δίσκος της Φαιστού αποτελεί έναν από τους πιο μεγάλους γρίφους στην ιστορία της αρχαιολογίας, μιας και η αποκρυπτογράφηση αυτών που γράφει πάνω δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα, ούτε έχει γίνει γνωστός ο λόγος κατασκευής του. Σήμερα φυλάσσεται στο αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου.

Γόρτυνα

Πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες πόλεις της Κρήτης κι έναν από τους μεγαλύτερους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας με 6.000 χρόνια ιστορίας. Οι πρώτες έρευνες στη Γόρτυνα άρχισαν τη περίοδο της Τουρκοκρατίας με την εύρεση της Μεγάλης Επιγραφής το 1884 από τους Ιωσήφ Χατζηδάκη, τον ιταλό Federico Halbherr και τον Στέφανο Ξανθουδίδη. Λίγο μετά, το 1898, άρχισαν οι πρώτες ανασκαφές και διήρκεσαν μέχρι το 1940.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Από τα ιστορικά στοιχεία φαίνεται να κατοικήθηκε γύρω στα 3000 χρόνια π.Χ. Καταστράφηκε δύο φορές από σεισμό. Τη δεύτερη φορά το 796 μ.Χ. οι καταστροφές ήταν τεράστιες. Στα ερείπια χτίστηκαν τα σημερινά χωριά Άγιοι Δέκα, Αμπελούζος και Μητρόπολη. Η Γόρτυνα

κατάφερε να βάλει τη Φαιστό σε δεύτερη μοίρα , μια πόλη που κατά τη μινωική περίοδο ήταν η σημαντικότερη πόλη της Κρήτης. Κατά τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία η Γόρτυνα συνέχιζε να ακμάζει. Η ανάπτυξή της ήταν τόσο μεγάλη που κατάφερε να γίνει η πρωτεύουσα της Κρήτης και της Βόρειας Αφρικής. Τελικά το 828 μ.Χ. οι Άραβες καταστρέφουν ολοσχερώς την πόλη.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Στην Γόρτυνα τον 6^ο αιώνα μ.Χ. χτίστηκε ένας από τους πρώτους ναούς της χριστιανοσύνης, ο περίφημος ναός του Αγίου Τίτου του οποίου τα ερείπια υπάρχουν μέχρι και σήμερα. Σημαντικά ευρήματα στη Γόρτυνα είναι το Πραιτόριο το οποίο αποτέλεσε την έδρα του Ρωμαίου διοικητή στη Κρήτη, τα ρωμαϊκά λουτρά, ο ναός του Απόλλωνα και ο ναός των Αιγυπτιακών θεοτήτων. Το Ρωμαϊκό Θέατρο είναι άλλη μια σημαντική ανακάλυψη. Πίσω από το χώρο του θεάτρου υπάρχουν μεγάλες πλάκες από πέτρα, πάνω στις οποίες είναι χαραγμένοι οι νόμοι της Γόρτυνας. Σπουδαία επίσης είναι και τα νομίσματα που έκοβαν στην αρχαία Γόρτυνα. Τρία κέρματα έχουν βρεθεί από τον 4^ο αιώνα π.Χ., ένα από τον 3^ο κι ένα από το 2^ο-1^ο αιώνα π.Χ. Τα τέσσερα απεικονίζουν την Ευρώπη και το ένα το κεφάλι του Δία ή του Μίνωα.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για την ονοματοδοσία της Γόρτυνας. Αυτή που επικρατεί λέει ότι το όνομα η πόλη το πήρε από τον Γόρτυνα, γιο του Ροδάμανθου βασιλιά της Φαιστού και αδερφού του Μίνωα. Ένας από τους μύθους λέει ότι ο Δίας κατέφυγε στη Γόρτυνα όταν έκλεψε την Ευρώπη από τον Λίβανο, μεταμφιεσμένος σε ταύρο. Ο Δίας και η Ευρώπη απέκτησαν τρία παιδιά. Τους βασιλιάδες των τριών Μινωικών ανακτόρων της Κρήτης.

ΜΟΥΣΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

Το σημερινό Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου άρχισε να οικοδομείται το 1935 από τον αρχιτέκτονα Πάτροκλο Καραντινό. Το αντισεισμικής κατασκευής κτίριο είναι εάν σημαντικό παράδειγμα μοντέρνας αρχιτεκτονικής και βραβεύτηκε με έπαινο Bauhaus. Ο Καραντινός εφάρμοσε τις αρχές της μοντέρνας αρχιτεκτονικής στις ανάγκες ενός μουσείου εξασφαλίζοντας επαρκή φυσικό φωτισμό μέσω ανοιγμάτων στο ανώτερο τμήμα των τοίχων και διευκολύνοντας την κυκλοφορία μεγάλων ομάδων επισκεπτών. Επίσης, προέβλεψε τη πιθανότητα μελλοντικής επέκτασης του κτιρίου. Τα χρώματα και, κυρίως, τα υλικά δομής που χρησιμοποιήθηκαν, όπως τα πολύχρωμα φλεβωτά μάρμαρα, ανακαλούν τις μινωικές τοιχογραφίες, οι οποίες μιμούνταν περίτεχνες ορθομαρμαρώσεις.

Το μουσείο είναι Ειδική Περιφερειακή Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού. Οι αρμοδιότητές του ανάγονται σε θέματα σχετικά με την απόκτηση, φύλαξη, συντήρηση, τεκμηρίωση, μελέτη, δημοσίευση και προβολή της κρητικής πολιτιστικής κληρονομιάς από την προϊστορική έως τη υστερορωμαϊκή περίοδο. Το μουσείο μπορεί να εμπλουτίζει τις

συλλογές του με την αποδοχή δωρεών εκ μέρους φυσικών προσώπων, φορέων ή ιδρυμάτων, με προϊόντα κατασχέσεων και με αγορές από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Από το 2007 είναι σε εξέλιξη ένα σημαντικό πρόγραμμα επανέκθεσης των μουσειακών συλλογών. Μια προσωρινή έκθεση 400 επιλεγμένων αντικειμένων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται κάποια από τα σημαντικότερα και πιο αντιπροσωπευτικά ευρήματα από κάθε περίοδο, λειτουργεί σε ειδικά διαμορφωμένη πτέρυγα στη βορειοανατολική γωνία του κτιρίου.

Το εργαστήριο συντήρησης συγκροτείται από τα τμήματα γλυπτικής-κεραμικής, μεταλλικών αντικειμένων και τοιχογραφιών. Σκοπός του είναι η προληπτική και επεμβατική συντήρηση και η προώθηση της έρευνας στο τομέα της συντήρησης. Κατά συνέπεια, συμμετέχει ενεργά σε όλα τα στάδια πραγματοποίησης των εκθέσεων του Μουσείου. Τεκμηριώνει τις εργασίες συντήρησης και αρχείο φωτογράφισης των αντικειμένων. Εφαρμόζει πιλοτικές και καινοτόμες μεθόδους συντήρησης με απώτερο σκοπό τη βέλτιστη λειτουργία των εργαστηρίων για την εξυπηρέτηση των αναγκών του μουσείου.

Οι συλλογές του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου άρχισαν να συγκροτούνται στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όταν ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Ηρακλείου με την εξουσιοδότηση της οθωμανικής κυβέρνησης έστρεψε τη προσοχή του στη διάσωση, περισυλλογή και φύλαξη των αρχαιοτήτων της Κρήτης. Το πρώτο μουσείο οικοδομήθηκε κατά τη περίοδο 1904 έως 1907 στη θέση του ρωμαιοκαθολικού μοναστηριού του Αγίου Φραγκίσκου, που καταστράφηκε από σεισμό το 1856. Μετά τη προσθήκη μιας επιπλέον πτέρυγας το 1912, σχεδιασμένης από τον αρχιτέκτονα W.Doerpfeld και τον γραμματέα της Αρχαιολογικής Εταιρίας Αθηνών Π.Καβαδία, το πρώτο αυτό κτίριο παρέμεινε ημιτελές.

Μόνιμη έκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου

Οι μόνιμες συλλογές του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου περιλαμβάνουν μοναδικά αριστουργήματα της κρητικής τέχνης, που βρέθηκαν σε ανασκαφές κυρίως στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα του νησιού και καλύπτουν ιστορία περίπου 5.500 ετών, από τη νεολιθική (5.000 π.Χ.) μέχρι την ύστερη ρωμαϊκή εποχή (τέλη του 4^{ου} αιώνα μ.Χ.). Τα περισσότερα χρονολογούνται στους προϊστορικούς χρόνους, στη μινωική εποχή, που πήρε το όνομά της από τον μυθικό βασιλιά του

νησιού, Μίνωα, και περιλαμβάνουν έργα κεραμικής, λιθοτεχνίας, σφραγιδογλυφίας, μικρογλυπτικής, μεταλλοτεχνίας και μνημειακής ζωγραφικής, που προέρχονται από ανάκτορα, επαύλεις, οικισμούς, ταφικά μνημεία, ιερά και σπήλαια.

Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών της επανέκθεσης η έκθεση θα καταλαμβάνει συνολικά είκοσι τρεις αίθουσες. Η οργάνωσή της θα στηρίζεται κατά κύριο λόγο στη χρονολογική παρουσίαση των ευρημάτων, ορισμένες, όμως, σημαντικές θεματικές ενότητες, όπως είναι οι μινωικές τοιχογραφίες, θα προβάλλονται ξεχωριστά. Τα εκθέματα θα παρουσιάζονται σύμφωνα με τους τύπους που βρέθηκαν, έτσι ώστε να παρέχουν μια σφαιρική και πλήρη εικόνα του κρητικού πολιτισμού, όπως εκδηλώθηκε σε διάφορες περιοχές και στα σημαντικά του κέντρα. Η έκθεση θα πλαισιώνεται από επεξηγηματικά κείμενα, εικόνες, σχέδια, και προπλάσματα μνημείων.

Ενότητες της έκθεσης

- 1. Νεολιθική και προανακτορική εποχή**
- 2. Παλαιοανακτορική περίοδος**
- 3. Νεοανακτορική περίοδος**
- 4. Υπομινωική και πρώιμη γεωμετρική περίοδος**
- 5. Γεωμετρική και ανατολίζουσα περίοδος**
- 6. Μινωικές σαρκοφάγοι**
- 7. Μινωικές τοιχογραφίες**
- 8. Ελληνορωμαϊκές αρχαιότητες**
- 9. Συλλογή επιγραφικής:** βρίσκεται σε χώρο ημιστεγασμένο και περιφραγμένο απέναντι από το χώρο του μουσείου.
- 10. Αρχαιολογική συλλογή Αρχαίων.**

Ιστορικό Μουσείο Κρήτης

Το **Ιστορικό Μουσείο Κρήτης** παρουσιάζει μια συνολική εικόνα της ιστορίας της Κρήτης από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες έως τη σύγχρονη εποχή. Ιδρύθηκε το 1953 από την **Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών**, η οποία είχε συσταθεί δύο χρόνια νωρίτερα. Στεγάζεται νε διώροφο νεοκλαστικό κτίριο, το οποίο κατασκευάστηκε το 1903 στη θέση του παλαιότερου μεγάρου της οικογένειας Καλοκαιρινού.

Το νέο κτίριο, σε σχέδια του Κ.Τσαντηράκη, σαφώς επηρεασμένο από τις μορφολογικές λύσεις του παλαιότερου, έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Η επέκταση του μουσείου προς τα δυτικά, αποτέλεσε εγχείρημα συνδυασμού της μοντέρνας με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

Αρχικός στόχος των ιδρυτών του Ι.Μ.Κ υπήρξε η συγκέντρωση και διαφύλαξη ενός πολύτιμου αρχαιολογικού, εθνογραφικού και ιστορικού υλικού από τη μεσαιωνική και τη νεότερη περίοδο της ιστορίας της Κρήτης. Η διαδικασία εμπλουτισμού των συλλογών, επέκτασης των εκθεσιακών χώρων και επαναπροσδιορισμού των στόχων του μουσείου, υπήρξε διαρκής. Η πλούσια ερευνητική και εκδοτική δραστηριότητα της Ε.Κ.Ι.Μ., η οργάνωση περιοδικών εκθέσεων, η εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η χρήση οπτικοακουστικών μέσων, εντάσσονται στα πλαίσια ενός σύγχρονου παιδαγωγικού ρόλου που υιοθέτησε στη πορεία το Ι.Μ.Κ. Στα ίδια πλαίσια εντάσσεται και διαδικασία σταδιακής επανέκθεσης των συλλογών του, με στόχο τη προσέγγιση μιας ευρύτερης ομάδας επισκεπτών, στους οποίους θα δίνεται η δυνατότητα κατανόησης των πολλαπλών όψεων του ιστορικού γίνεσθαι στην Κρήτη, από τους πρώτους βυζαντινούς χρόνους ως τις μέρες μας.

Ο επισκέπτης αρχίζει τη περιήγησή του από την **Αίθουσα Ανδρέα Γ.Καλοκαιρινού**, στην οποία παρουσιάζεται μια επισκόπηση της κρητικής ιστορίας με αντιπροσωπευτικά εκθέματα απ' όλες τις συλλογές και τις χρονολογικές περιόδους. Κυρίαρχο έκθεμα αποτελεί το ομοίωμα (διαστάσεων 4x4 μ) της πόλης του Χάνδακα (Ηράκλειο) των μέσων του 17^{ου} αιώνα, εποχή της μεγάλης ακμής της πόλης κατά την Ενετοκρατία. Οι σαράντα φωτεινές δέσμες που σκοπεύουν τα σημαντικότερα μνημεία, ενεργοποιούνται από τους επισκέπτες.

Οι **Συλλογές Κεραμικών και Γλυπτών** που ακολουθούν, είναι διαρθρωμένες χρονολογικά. Ξεκινούν από την Α' Βυζαντινή περίοδο και καταλήγουν, η πρώτη στην Οθωμανική και η δεύτερη στην Ενετική περίοδο. Στα πλαίσια της χρονολογικής αυτής διάταξης έχουν οργανωθεί επιμέρους θεματικές ενότητες (εγχώρια και εισηγμένη κεραμική, κεραμική πολυτελείας και καθημερινής χρήσης, εκκλησιαστική και αστική αρχιτεκτονική, ύδρευση κτλ.), οι οποίες προσφέρουν στον

επισκέπτη επιπλέον πληροφορίες για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού.

Ιδιαίτερα πλούσια είναι η **Νομισματική Συλλογή** του Ι.Μ.Κ, στην οποία αποτυπώνονται όλες οι φάσεις της κρητικής οικονομικής ιστορίας από τη πρώιμη χριστιανική περίοδο ως και τον 20^ο αιώνα, μέσα από νομίσματα (μεμονωμένα και «θησαυροί»), χαρτονομίσματα, μέταλλα, μολυβδόβουλα, νομισματικά κοσμήματα και σχετικό με όλα αυτά αρχαιακό υλικό.

Στα πλαίσια της **Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Συλλογής**, ο επισκέπτης παρακολουθώντας την εξέλιξη της ζωγραφικής (σπαράγματα τοιχογραφιών και φορητές εικόνες) μπορεί να διαπιστώσει την δυναμική συνύπαρξη του εγχώριου χριστιανικού πληθυσμού με Βενετούς και Οθωμανούς κυρίαρχους. Εκφάνσεις ευλάβειας και χριστιανικής λατρείας αποτελούν εκκλησιαστικά σκεύη και άμφια, χειρόγραφα, προσωπικά είδη και κοσμήματα. Κορυφαία εκθέματα αυτής της ενότητας, είναι οι πίνακες του Δομνίκου Θεοτοκόπουλου, *Η Βάπτιση του Χριστού (1567)* και *Άποψη του Όρους και της Μονής Σινά (1570)*. Αποτελούν τα μοναδικά έργα του ζωγράφου που εκτίθενται στη Κρήτη.

Η νεότερη και σύγχρονη ιστορία της Κρήτης διαιρείται σε τέσσερις χρονολογικές φάσεις και εκθετικές ενότητες: πρώτη αυτή της **Οθωμανικής Κυριαρχίας** με έμφαση στη μουσουλμανική παρουσία στο νησί. Περιλαμβάνει αντικείμενα από τη κοσμική και θρησκευτική ζωή (οθωμανικές τοιχογραφίες, επιγραφές, αρχιτεκτονικά μέλη από οθωμανικά θρησκευτικά ιδρύματα, έγγραφα και μικροαντικείμενα). Η δεύτερη αφορά τη περίοδο του επαναστατικού εμβρασμού κατά τον 19^ο αιώνα, που καταλήγει στην **Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα**. Πλούσιο ιστορικό υλικό σκιαγραφεί την επαναστατική δράση και την καθημερινότητα της εποχής (σημαίες, λάβαρα, όπλα, έγγραφα, αντικείμενα καθημερινής χρήσης, έπιπλα, στολές, χάρτες, φωτογραφίες). Στην ίδια ενότητα εντάσσεται και η Πινακοθήκη με προσωπογραφίες Κρητών αγωνιστών. Η Τρίτη αναφέρεται στη **περίοδο του Μεσοπολέμου** και η δεύτερη στον **Β' Παγκόσμιο Πόλεμο** (Ελληνοϊταλικός πόλεμος, Μάχη Κρήτης και Εθνική Αντίσταση). Επιχειρείται εδώ και η αναπαράσταση του περιβάλλοντος των μαχών και των βομβαρδισμών με ηχητικά και οπτικά ντοκουμέντα. Η ενότητα αυτή

συμπληρώνεται με το γραφείο και τη βιβλιοθήκη του τότε Πρωθυπουργού της Ελλάδας, **Εμμανουήλ Τσουδερού**.

Ακολουθούν οι **Αίθουσες του Νίκου Καζαντζάκη** με το γραφείο και τη βιβλιοθήκη του συγγραφέα από το σπίτι του στην Antibes της Γαλλίας. Προσωπικά ενθύμια, χειρόγραφα των έργων του και οι πρώτες εκδόσεις των βιβλίων του σε πολλές γλώσσες, ολοκληρώνουν την εικόνα για τη δημιουργικότητα και τη ζωή του.

Κλείνοντας τη περιήγηση για την ιστορία της Κρήτης με την **Εθνογραφική Συλλογή**, ο επισκέπτης εισάγεται στη διάσταση της μακράς διάρκειας του χρόνου, κυρίως στις αγροτικές κοινωνίες, μέσω των επιβιώσεων και της επανάληψης των παραγωγικών διαδικασιών (καλλιέργεια της ελιάς και του αμπελιού, καλλιέργεια σταριού, κτηνοτροφία) και των σημαντικών σταθμών της ανθρώπινης ζωής (γέννηση, βάπτιση, γάμος). Οι ανθρώπινες αυτές δραστηριότητες συνδέονται στενά με το φυσικό τους περιβάλλον και τον χώρο στον οποίο διαδραματίζονται (λαϊκή αρχιτεκτονική-αναπαράσταση εσωτερικού κρητικού χωριάτικου σπιτιού).

Η **Βιβλιοθήκη** του Ι.Μ.Κ. με σπάνιες εκδόσεις, περιοδικά, αρχείο τοπικών εφημερίδων, ένα πλούσιο σύνολο ιστορικών αρχείων και φωτογραφικό υλικό, απευθύνεται όχι μόνο σε ερευνητές αλλά και στο ευρύ κοινό.

Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, υφίσταται θεσμικά από το 1980. Ιδρύθηκε με προεδρικό διάταγμα τον Δεκέμβριο του 1980 στα πλαίσια της Σχολής Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Περιλαμβάνει πέντε τμήματα: Ζωολογικό, Βοτανικό, Ανθρωπολογικό, Παλαιοντολογικό-Γεωλογικό και Ορυκτολογικό. Το μουσείο διοικείται από τους διευθυντές των πέντε τμημάτων του, οι οποίοι εκλέγουν και τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου. Η λειτουργία και η οργάνωση του Μουσείου διέπεται από εσωτερικό κανονισμό, που εγκρίνεται από τη

Σύγκλητο του Πανεπιστημίου Κρήτης. Ο ισχύων κανονισμός εγκρίθηκε από τη συνεδρία της Συγκλήτου στις 12/06/1987.

Από το 1985 καταβάλλονται μεγάλες προσπάθειες αρχικά για τη δημιουργία και στη συνέχεια για τον εμπλουτισμό και ταξινόμηση των συλλογών του Μουσείου. Σήμερα οι συλλογές του Μουσείου περιλαμβάνουν δείγματα από την Ελλάδα και τη Μεσόγειο. Ένα μεγάλο τμήμα τους προέρχεται από δωρεές των προσωπικών συλλογών των ερευνητών του Μουσείου. Εκτός από το υλικό που συλλέγεται στα πλαίσια των ερευνητικών προγραμμάτων, κάθε χρόνο οργανώνονται εκδρομές για δειγματοληψίες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Σήμερα οι εργαστηριακοί χώροι, οι συλλογές και τα γραφεία φιλοξενούνται στα κτίρια του Πανεπιστημίου Κρήτης στη λεωφόρο Κνωσσού. Εκτός από τις συλλογές και τα εργαστήρια, σημαντικός στόχος του Μουσείου υπήρξε και η δημιουργία εκθεσιακού χώρου όπου το κοινό θα είχε την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τις συλλογές του Μουσείου και να ενημερωθεί για το φυσικό περιβάλλον. Για το λόγο αυτό από το 1994 μέχρι το 1997 πραγματοποιήθηκαν πέντε προσωρινές εκθέσεις για το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης και του ευρύτερου νησιωτικού χώρου του Αιγαίου.

Η πρώτη έκθεση έγινε τον Μάιο του 1994 στο φρούριο του Κούλε του Ηρακλείου, η δεύτερη στο Σίβα τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου, τον Μάρτιο του 1995 έγινε η τρίτη έκθεση στο Ρέθυμνο. Η τέταρτη έκθεση στα Νεώρια της πόλης του Ηρακλείου, από τον Ιούνιο έως το Νοέμβριο του 1995, η Πέμπτη έκθεση έγινε στα Νεώρια των Χανίων και διήρκησε από τον Ιούνιο μέχρι τον Αύγουστο του 1997.

Τον Ιούνιο του 1998 πραγματοποιήθηκε ένα μεγάλο άλμα καθώς ενοικίασε, επισκέυασε και διαρρύθμισε ένα κτίριο 800 τετραγωνικών μέτρων στο Ηράκλειο (λεωφόρος Κνωσσού 157) το οποίο λειτούργησε σαν εκθεσιακός χώρος, μέχρι τον Ιούνιο του 2005. Στην έκθεση, προσεγγίζεται ο πολύπλοκος από γεωλογική, οικολογική και πολιτιστική άποψη, χώρος της ανατολικής Μεσογείου με ρεαλιστικές αναπαραστάσεις οικοσυστημάτων, εκθέματα από τις συλλογές του Μουσείου, φωτογραφικό υλικό, σχεδιαγράμματα και επεξηγηματικά κείμενα.

Σήμερα το Μουσείο στεγάζεται σε κτίριο της παλιάς ηλεκτρικής Ηρακλείου το οποίο έχει παραχωρηθεί από το Δήμο Ηρακλείου στο Πανεπιστήμιο Κρήτης για το σκοπό αυτό.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1. Άγιος Τίτος

Στην ίδια θέση του σημερινού ναού του Αγίου Τίτου είχε κτισθεί τη Β' Βυζαντινή περίοδο ο πρώτος ναός του Αγίου Τίτου, ύστερα από τη καταστροφή από τους Σαρακηνούς το 826 του πρωταρχικού ναού Αγ. Τίτου της Γόρτυνας, έδρα του Μητροπολίτη της Κρήτης. Σ' αυτόν συγκεντρώθηκαν και τα αγία λείψανα που διασώθηκαν από τη Γόρτυνα.

Το παλιό κτίριο καταστράφηκε με το σεισμό του 1856 και ξανακτίστηκε στα παλιά θεμέλια με σχέδιο του πρακτικού μηχανικού Αθανάσιου Μούση, του αρχιτέκτονα του ναού του Μεγάλου Αγίου Μηνά. Το κτίριο τέλειωσε το 1872. «Το χαρίεν αυτό αρχιτεκτονικό καλλιτέχνημα, που δεν υπήρχε παρόμοιο του εν Κρήτη», όπως λέει ο Ξανθουδίδης, με τα πολλά παράθυρά του με τα καμπυλωτά και τοξωτά περιγράμματά των, παρουσιάζει σήμερα αραβική όψη και σαν τέτοιο αποτελεί ένα μνημείο.

2. Αρχαίος ναός, ενδιαφέρον μνημείο. Στη βορεινή πλευρά του Αγ. Τίτου, κάτω από αρκετό βάθος, κάτω από το εργοστάσιο Μιστίλογλου βρέθηκε όταν έσκαβαν τα θεμέλια του παγοποιείου ένα παλαιότατο οικοδόμημα με πολλούς κίονες, ωραία κιονόκρανα και θόλους. Πιθανότατα ήταν αρχαίος ναός που όταν σκεπάστηκε από τις επιχωματώσεις του χώρου μετασκευάστηκε σε παλιά επίσης εποχή και χρησιμοποιήθηκε σαν δεξαμενή.

3. Λότζια και σημερινό Δημαρχείο. Στην αρχή της σημερινής οδού 25^{ης} Αυγούστου είχαν οικοδομήσει οι Βενετοί γύρω στα 1626 το λαμπρότερο και ωραιότερο οικοδόμημα της Βενετοκρατούμενης Κρήτης, τη γνωστή Λότζια, ή Λέσχη. Το οικοδόμημα αυτό ήταν ένα κέντρο για συγκεντρώσεις και την αναψυχή των ευγενών, όπου έπαιζαν και τυχερά παιχνίδια. Από τους εξώστες τις ανακοίνωναν οι κήρυκες τα διατάγματα της πολιτείας κι από κει ο Δούκας μιλούσε στο λαό. Αλλά και πολιτικά γεγονότα σπουδαία για την Κρήτη ξεκίνησαν μέσα από το κτίριο αυτό. Μέσα σ' αυτή τη Λότζια κυοφορήθηκε κι από εκεί ξεπήδησε η επανάσταση του 1363, ενάντια στη μητρόπολη, που ανακήρυξε την Κρήτη σε ανεξάρτητη Δημοκρατία, τη λεγόμενη Δημοκρατία του Αγίου Τίτου.

Κατά τη τουρκοκρατία χρησιμοποιήθηκε σαν έδρα του Λεφτερωτάρη και σ' αυτή στεγάστηκε και ο Γραμματικός της Πόρτας, δηλαδή ο αντιπρόσωπος των ραγιάδων.

4. Ο σημερινός δρόμος της 25^{ης} Αυγούστου, που συνδέει το κέντρο της πόλης με το λιμάνι, υπήρχε ο ίδιος και κατά τη βενετοκρατία και λεγόταν PUGA MAISTA και ήταν και τότε ο δρόμος του Μεγάλου Κάστρου. Την τουρκοκρατία λεγόταν Βεζίρ Τσαρσί από το όνομα του Βεζίρ Τζαμί, μα και επειδή ήταν και τότε ο σπουδαιότερος εμπορικός δρόμος της πόλης. Και σήμερα διατηρεί σχεδόν τη παλιά αίγλη του και την εμπορικότητά του. Στο δρόμο αυτό βρίσκονται οι τράπεζες και τα καταστήματα εισαγωγής, τα παραγγελιοδοχικά γραφεία και τα πρακτορεία ναυτικών εταιριών.

5. Η περίφημη κρήνη Μοροζίνη, ή αλλιώς ονομάζεται και σήμερα πλατεία Λιονταριών, είναι ένα από τα ωραιότερα μνημεία της βενετοκρατούμενης Κρήτης. Ο Χάνδακας υπέφερε πάντα από την έλλειψη νερού. Ο πρώτος που έλυσε ριζικά για την εποχή του το πρόβλημα της ύδρευσης του Χάνδακα ήταν ο μεγαλεπίβολος Γενικός Προβλεπτής στα 1626-1628 Φραγκίσκος Μοροζίνη, του οποίου έργο είναι και η Λότζια. Ο Μοροζίνη αντίθετα από τη γνώμη όλων των άλλων αρμόδιων αρχόντων, έβαλε σ' εφαρμογή το μεγάλο για την εποχή του

έργο και σ' ένα χρόνο οι κάτοικοι της διψασμένης πολιτείας χαίρονταν βλέποντας να τρέχει άφθονο νερό στη πλατεία του Χάνδακα.

6. Λεωφόρος Καλοκαιρινού. Υπήρξε ο κυριότερος δρόμος των Βούργων που οδηγούσε από το Ξώπορτο στις δυτικές επαρχίες και τη Μεσσαρά. Κατά τη Βυζαντινή περίοδο ονομαζόταν αυτοκρατορικός δρόμος. Κατά τη Βενετοκρατία είναι γνωστή με το όνομα Πλατειά Στράτα, όπως ακούγεται και σήμερα. Ονομάστηκε λεωφόρος Καλοκαιρινού μετά το 1930, προς τιμή του μεγάλου ευεργέτη του Ηρακλείου.

Στην αρχή της, που λέγεται και οδός Ίδης, υπήρχαν κατά τη τουρκοκρατία τα Γιαμαλίδικα, δηλαδή τα υφασματοπωλεία, έπειτα τα ραφεία κρητικών ενδυμάτων, έπειτα τα στιβανάδικα και άλλα επαγγελματικά καταστήματα.

Σήμερα το πρώτο τμήμα της προς το κέντρο είναι ο κυριότερος εμπορικός δρόμος και σ' αυτόν υπάρχουν τα καλύτερα καταστήματα υφασμάτων, υποδημάτων, ενδυμάτων κλπ. Το δυτικό της τμήμα ήταν παλιότερα η αγορά του λαδιού και της σταφίδας, γιατί από την Πόρτα των Χανίων εισερχόταν το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων αυτών. Στο μέσο της είναι σήμερα εγκατεστημένα καταστήματα τροφίμων, κρεοπωλεία, παντοπωλεία, οπωροπωλεία, ώστε να αποτελεί τη δεύτερη αγορά της πόλης.

7. Χανιώπορτα. Η σημερινή μεγάλη καμάρα είναι έργο της Κρητικής Πολιτείας. Κατά την οικοδόμηση των τειχών έγινε εκεί η Πύλη του Παντοκράτορα, που πήρε το όνομά του από μια παρακείμενη εκκλησία του Παντοκράτορα. Εσωτερικά είχε ένα ανάγλυφο Παντοκράτορα, εξωτερικά δε παρόμοιο ανάγλυφο με τη λέξη ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ. Από κει δεν ήταν μόνο η μοναδική είσοδος των ερχόμενων από τις δυτικές επαρχίες του νομού, από τη Μεσσαρά και ολόκληρη τη δυτική Κρήτη στη πόλη του Ηρακλείου. Από το ίδιο σημείο έπρεπε να περάσουν και όσοι ήθελαν να μεταβούν στις ανατολικές επαρχίες της Κρήτης.

8. Λεωφόρος Μακαρίου. Κατά τη Βενετοκρατία ήταν καθαρά στρατιωτικός δρόμος, γιατί δεν υπήρχαν κτίσματα στη περιοχή αυτή, παρά μόνο οι στρατώνες του Αγ.Ανδρέα, κοντά στη ομόνυμη πύλη. Το μεσοπύργειο μεταξύ του προμαχώνα του Παντοκράτορα και του Αγ.Ανδρέα, λεγόταν του Αγ.Πνεύματος κι από κει ο πορθητής Κιοπρουλής έκανε ξύλινη γέφυρα και μπήκε στη πόλη το 1669, για να δείξει ότι τη κατάκτησε.

Στην περιοχή αυτή που κατά τη Βενετοκρατία ήταν έρημη και μόνο ανεμόμυλοι υπήρχαν, είχαν συγκεντρωθεί προπολεμικά τα περισσότερα εργοστάσια επεξεργασίας της σταφίδας, γιατί η σπουδαιότερη σταφιδοπαραγωγός περιφέρεια είναι το Μαλεβύζι, και από τη Χανιώπορτα έμπενε το μεγαλύτερο ποσοστό της σταφίδας.

9. Πύλη του Αγ.Ανδρέα. δευτερεύουσα πόρτα για στρατιωτικούς σκοπούς απ' όπου έγιναν λυσσώδεις επιθέσεις του Κιοπρουλή και γι' αυτό οι Τούρκοι την ονόμαζαν Γιουρούς Καπισί. Από την ίδια πόρτα μπήκαν και οι Γερμανοί το 1941 και προχώρησαν μέχρι το φρούριο του λιμανιού όπου και εξοντώθηκαν.

10. Το θαλάσσιο Φρούριο. Στο ίδιο σημείο υπήρχε φρούριο από τη Β' Βυζαντινή περίοδο και αναφέρεται από τα πρώτα χρόνια της Βενετοκρατίας. Το φρούριο που βλέπουμε σήμερα κτίστηκε το 1523-40 και αναφέρεται στα βενετσιάνικα έγγραφα με το όνομα CASTEL ή ROCCALAL AHS.

Είναι έξοχο και επιβλητικό ιστορικό μνημείο και αυτό και μόνο χαρακτηρίζει θαυμάσια το μεσαιωνικό Χάνδακα. Σαν τέτοιο αξίζει όχι μόνο να διατηρηθεί και να επισκευαστεί αλλά και να προβληθεί και σαν μνημείο της ιστορικής εκείνης περιόδου. Η ιστορία του συνδέεται άλλωστε και με τις Κρητικές επαναστάσεις και κατά τη Βενετοκρατία και κατά τη Τουρκοκρατία, γιατί πολλοί αγωνιστές φυλακίστηκαν και εξοντώθηκαν στις υγρές φυλακές του. Εκεί φυλάκισαν και τον αρχηγό

της Επανάστασης του 1770 Δασκαλογιάννη και τους συνεργάτες του. Οι Τούρκοι το ονόμασαν Κούλε και με τούρκικο αυτό όνομα είναι γνωστό μέχρι και σήμερα.

11. Το λιμάνι. Το μικρό βενετσιάνικο λιμάνι διατηρεί ακόμη το σχήμα του απaráλλακτο. Κατά τη Βενετοκρατία υπήρξε ο σπουδαιότερος σταθμός θαλάσσιας επικοινωνίας Ανατολής και Δύσης. Όλοι οι ταξιδιώτες που ταξίδευαν τότε στη λεγόμενη σήμερα Μέση Ανατολή και Άγιους Τόπους περνούσαν από τον Χάνδακα. Γενικά το λιμανάκι αυτό υπήρξε το σπουδαιότερο ναυτικό κέντρο στην ανατολική Μεσόγειο εκείνη την εποχή. Πολλές φορές γέμιζε από το στόμιό του άμμο και εμπόδιζε τον εισπλούν των πλοίων, ώσπου να το αδειάσουν.

12. Αρχαιολογικό Μουσείο, στη θέση της άλλοτε μονής Αγίου Φραγκίσκου, του τάγματος των Φραγκισκανών. Στη θέση της μονής, τζαμί επί Τουρκοκρατίας με το όνομα Χουνκιάρ Τζαμί, δηλαδή αυτοκρατορικό, που καταστράφηκε με το σεισμό του 1856, κτίστηκε η δυτική πτέρυγα νέου μουσείου, βάσει σχεδίου, κλασσικού ελληνικού τύπου, του Doerpfeld και του Παναγιώτη Καβαδία, που τέλειωσε το 1912 και στέγασε τα πρώτα ευρήματα του Μινωικού Πολιτισμού. Αλλά το κτίριο κτισμένο με το παλιό σύστημα, έπαθε μεγάλες ζημιές με το σεισμό το 1926 που παραλίγο να θάψει κάτω από τα ερείπιά του τις ανεκτίμητες και αναντικατάστατες αρχαιότητες. Γι' αυτό κατεδαφίστηκε και στη θέση του κτίστηκε το σημερινό μουσείο, με σχέδια του αρχιτέκτονα Πάτροκλου Καραντινού.

13. Πλατεία Ελευθερίας-Τρεις Καμάρες. Κατά τη Βενετοκρατία λεγότανε Campo Marzio, Πεδίον του Άρεως, γιατί εκεί γινόταν τα

γυμνάσια των στρατιωτών, που στρατωνιζόταν στους στρατώνες του Αγ.Γεωργίου (σημερινή νομαρχία, δικαστήρια κτλ). Αλλά από το 1628 που έγινε το υδραγωγείο Μοροζίνη ο αγωγός του πέρασε από την ανατολική πλευρά του σημερινού κήπου, όπου υπήρχε τότε γήλοφος και απέναντι στο σημερινό κινηματογράφο «Αστόρια» έγινε μια υδατογέφυρα με τρία τόξα-καμάρες, για να περάσει το νερό πάνω στο τοίχος, να φτάσει στη κρήνη Μοροζίνη. Από τότε η πλατεία ονομάστηκε Τρεις Καμάρες, ονομασία που εξακολουθεί να χρησιμοποιείται και σήμερα από τους Ηρακλειώτες, αντί της επίσημης ονομασίας, που είναι μόνο στα χαρτιά.

14. Οδός 1821. Η αρχή του δρόμου αυτού ήταν κατά την εποχή των Βενετών τετραπλάσια σε πλάτος, ώστε να σχηματίζει πλατεία. Εκεί ήταν η αγορά των λαχανικών, η οποία μεταφέρθηκε αργότερα στο διπλανό δρόμο 1866.

15. Άγιος Μηνάς. Ο Μητροπολιτικός ναός Κρήτης, από τους μεγαλύτερους και λαμπρότερους ναούς στην Ελλάδα και της χριστιανοσύνης γενικά. Έργο του αρχιτέκτονα Αθ.Μούση. Στη ΒΔ γωνία του μεγάλου ναού ο μικρός και παλαιότατος ιστορικός ναός του Αγ.Μηνά και της Υπαπαντής. Τα ξυλόγλυπτα τέμπλα του και ο ξυλόγλυπτος επίσης θρόνος, εξαιρετικής ξυλογλυπτικής τέχνης, ιδίως του κλίτους του Αγ.Μηνά, που ανήκει στις αρχές του 17^{ου} αιώνα και οι κινητές εικόνες, έργα των ζωγράφων Καστροφυλάκων και άλλων, καθιστού τον μικρό ναό του Αγ.Μηνά μουσείο, άξιο κάθε προστασίας.

16. Η Αγία Αικατερίνη Μετόχι της ομώνυμης μονής του όρους Σινά, σπουδαιότατο μνημείο, όχι μόνο της χριστιανικής αρχιτεκτονικής, αλλά κυρίως μνημείο της πνευματικής ανάπτυξης του Ελληνικού Έθνους.

Γιατί τους αιώνες που σκέπαζε όλο τον Ελληνικό χώρο το σκοτάδι της τουρκικής βαρβαρότητας, υπήρξε το μοναδικό πνευματικό ίδρυμα όλου του Ελληνισμού, όπου εκπαιδεύτηκαν πρόσωπα που λάμπρυναν τα ελληνικά γράμματα.

17. Η Πύλη του Ιησού. Μια από τις σπουδαιότερες πόρτες του παλιού Κάστρου ήταν η Πύλη του Ιησού, η σημερινή γνωστή Καινούργια Πόρτα, γιατί ήταν η τελευταία που κτίστηκε, το 1587. Διατηρείται σε καλή κατάσταση. Η πρόσοψή της προς τη πόλη έχει θριγκό από τρίγλυφα και μετώπες με ανάγλυφα τρόπαια, βουκράνες και λέοντες. Από την εξωτερική πρόσοψη έχει τοξωτή πύλη και πάνω από αυτή έχει εντοιχισμένα 4 οικόσημα κι ένα γοτθικό μονόγραμμα.

18. Προμαχώνας Βιτούρη. Σήμερα ονομάζεται Βίγλα. Ένας χωματόλοφος κατάφυτος από πεύκα. Το 1926, που έγινε ένας δυνατός σεισμός στο Ηράκλειο και άφησε πολλούς Ηρακλειώτες άστεγους, επέτρεψαν σε μερικούς και έκαναν παράγκες πάνω στο προμαχώνα αυτό, για να στεγαστούν προσωρινά. Αυτό ήταν αφορμή να γίνει ολόκληρος συνοικισμός και να κτιστούν σπίτια, ώστε να δημιουργείται άλλο ένα πρόβλημα για την απελευθέρωση του χώρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ

Η συγκέντρωση τουριστών σε έναν τουριστικό προορισμό και οι συνδεόμενες μ' αυτόν τουριστικές εγκαταστάσεις για την παροχή σε αυτούς υπηρεσιών φιλοξενίας και όχι μόνο, προκαλούν αναπόφευκτα μια σειρά επιδράσεων και συγκεκριμένα οικονομικών, φυσικών και κοινωνικών κατά κύριο λόγο. Οι οικονομικές επιδράσεις περιλαμβάνουν αυξήσεις συναλλαγματικών κερδών, εξασφάλιση εισοδημάτων, δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, βελτιώσεις των οικονομικών δομών, ενθάρρυνση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων κλπ. Οι φυσικές επιδράσεις περιλαμβάνουν μεταβολές στο φυσικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων του αέρα, του νερού, του εδάφους, της βλάστησης, του ζωικού κόσμου, καθώς επίσης μεταβολές στο κατασκευαστικό περιβάλλον κλπ. Οι κοινωνικές επιδράσεις περιλαμβάνουν τις αλλαγές στο τρόπο ζωής των κατοίκων των τουριστικών προορισμών, καθώς επίσης στις επιδράσεις, στα ήθη και στα έθιμα κλπ.

Ας σημειωθεί ότι τα όρια της πληθυσμιακής αντοχής διαφέρουν μεταξύ οικονομικού, φυσικού και κοινωνικού υποσυστήματος ενός τουριστικού προορισμού και ακόμα ποικίλουν μεταξύ των συστατικών που συνεισφέρουν σε οποιαδήποτε από τα τρία αυτά υποσυστήματα. Κατά συνέπεια η ανάπτυξη μιας τουριστικής δραστηριότητας σ' έναν προορισμό μπορεί να είναι οικονομικά επιθυμητή, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να είναι κοινωνικά και περιβαλλοντικά επιζήμια. Για παράδειγμα μια τουριστική δραστηριότητα μπορεί να δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης και κατ' επέκταση εισοδήματα για τους μόνιμους κατοίκους της, πλην όμως οι εργάσιμες ώρες στις θέσεις απασχόλησης για τις οποίες ο λόγος μπορεί να είναι τέτοιες, ώστε η οικογενειακή ζωή και η κοινωνική συμπεριφορά των ατόμων να επηρεάζονται δυσμενώς. Η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να είναι επιζήμια από περιβαλλοντικής άποψης, αλλά μπορεί επίσης να συμβάλλει στην εισροή σημαντικών

εσόδων, από τα οποία ένα μέρος μπορεί να διατεθεί, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Οι διασυνδέσεις μεταξύ καθενός από τα τρία υποσυστήματα, δηλαδή του οικονομικού, φυσικού και κοινωνικού είναι στενές, ώστε τόσο η μέτρηση των τουριστικών επιδράσεων όσο και προγραμματισμός τους ούτε απλή αλλά ούτε και εύκολη υπόθεση να είναι.

Η λήψη μέτρων, που εφαρμοζόμενα θα μπορούσαν να αμβλύνουν τουλάχιστον τις αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού και ταυτόχρονα να αυξήσουν τις θετικές επιδράσεις του, συνεπάγονται αντισταθμίσεις επιλογών. Λαμβάνοντας τέτοιου είδους αποφάσεις, η γνώση της δυναμικής των τουριστικών επιδράσεων και πως αυτές διαφέρουν κατά περίπτωση, των διαφορετικών τουριστικών δραστηριοτήτων και των τουριστικών περιοχών με διαφορετικά χαρακτηριστικά, είναι χωρίς άλλο επιτακτική. Τέτοιου είδους όμως πληροφορίες δεν είναι ακόμα επαρκώς διαθέσιμες, εξαιτίας δε αυτού, ο προγραμματισμός για μια ορθολογική εκμετάλλευση των ωφελειών ή χρησιμοτήτων που προκύπτουν από τις επιδράσεις της τουριστικής ανάπτυξης, υπήρξε υποτυπώδης και ως εκ τούτου αναποτελεσματικός.

Η συνειδητοποίηση της ανάγκης για προγραμματισμό ή διαχείριση των τουριστικών επιδράσεων, προήλθε κατά μέγα μέρος από την ύπαρξη αρνητικών καταστάσεων ή κρίσεων που προκλήθηκαν εξαιτίας αυτών και που συχνά οφειλόntonταν στην υπέρβαση των ορίων της πληθυσμιακής αντοχής των τουριστικών προορισμών. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα κρίθηκε αναγκαίο να περιοριστεί η χρήση των τουριστικών εγκαταστάσεων και κατ' επέκταση η παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας εκ μέρους τους, ενώ ταυτόχρονα αποθαρρύνθηκε με διάφορους τρόπους η προσέλκυση τουριστών σε αυτούς, ιδιαίτερα δε κατά τους μήνες αιχμής της τουριστικής κίνησης.

Τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν για το μετριασμό των αρνητικών επιδράσεων της τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού είναι πολλά και διάφορα. Έτσι λοιπόν με την απαιτούμενη χρηματοδότηση μπορεί να εξασφαλιστεί η αποκατάσταση και συντήρηση αρχαιολογικών μνημείων και ιστορικών χώρων, η αναπαλαίωση παλαιών κτιρίων, καθώς επίσης να επιδιορθωθούν ή/και συντηρηθούν σύγχρονες τουριστικές εγκαταστάσεις που έχουν υποστεί φθορές εξαιτίας μιας υπέρμετρης χρήσης τους. Η

ύπαρξη εξάλλου εγκεκριμένου σχεδίου πόλης, πολεοδομικής νομοθεσίας, κανονισμών κτιρίων, τεχνικών προδιαγραφών κλπ, μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις διοικήσεις των τουριστικών προορισμών για να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά στο μέτρο του εφικτού η οικοδομική αναρχία και η αρχιτεκτονική ρύπανση, παράλληλα δε να διασφαλιστεί ότι στο εξής όλα τα νέα κτίρια, όπως για παράδειγμα ξενοδοχεία, θα κατασκευάζονται σε κατάλληλες περιοχές και θα έχουν την πρέπουσα εξωτερική εμφάνιση, καθώς επίσης προδιαγραμμένη εσωτερική διαρρύθμιση και καλή λειτουργικότητα. Παρ' όλα αυτά όμως θα πρέπει να ειπωθεί ότι μέτρα σαν τα πιο πάνω έχουν μεν εφαρμοστεί μέχρι σήμερα σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς, πλην όμως τις περισσότερες φορές κατόπιν εορτής. Γι' αυτό και η αποτελεσματικότητά τους ήταν περιορισμένη ή και μηδενική. Επίσης θα πρέπει να ειπωθεί ότι τα μέτρα αυτά συχνά ήταν μέτρα αποσπασματικά, που απέβλεπαν στην αντιμετώπιση μεμονωμένων ανεπιθύμητων καταστάσεων σε συγκεκριμένες περιοχές τουριστικών προορισμών, και όχι μέτρα μιας ορθολογιστικής και καλά προγραμματισμένης τουριστικής πολιτικής, όπως κανονικά θα έπρεπε.

Προβλήματα και λύσεις

Το πρώτο μέρος της ενότητας αυτής ασχολείται κατά κύριο λόγο με τα προβλήματα που παρατηρούνται στον τομέα του αστικού τουρισμού, στη πόλη του Ηρακλείου. Τα προβλήματα που απασχολούν τους κατοίκους της πόλης είναι τα ίδια που επηρεάζουν και τον τουρισμό. Αυτό συμβαίνει γιατί το εύρος της δραστηριότητας των τουριστικών υπηρεσιών απλώνεται σε όλους τους τομείς και στις δράσεις της λειτουργίας μιας πόλης.

Το δεύτερο μέρος της ενότητας ασχολείται με τις λύσεις των προβλημάτων.

Περιλαμβάνει: α) Τις ήδη προτεινόμενες λύσεις και τα προγραμματισμένα έργα, από τη μεριά του δήμου και των αρμόδιων λοιπών φορέων, β) επιπρόσθετες ιδέες-λύσεις, που θα μπορούσαν και αυτές με τη σειρά τους, να επιφέρουν τη βελτίωση της εικόνας της πόλης,

την αύξηση της λειτουργικότητάς της και τη δημιουργία εκείνων των προϋποθέσεων που θα καθόριζαν το Ηράκλειο ως έναν αστικό τουρισμό.

Προβλήματα

1. Γενικές υποδομές:

Τα προβλήματα των γενικών υποδομών είναι από τα βασικότερα προβλήματα που αποτρέπουν την ανάπτυξη γενικά του τουρισμού και βέβαια συμπεριλαμβανομένου του αστικού τουρισμού.

Τα προβλήματα των γενικών υποδομών, που επηρεάζουν τον τουρισμό της ευρύτερης περιοχής του Ηρακλείου είναι:

A) Το αεροδρόμιο: Το αεροδρόμιο του Ηρακλείου θεωρείται από τα προβληματικότερα αεροδρόμια της χώρας, λαμβανομένου υπόψη του μεγέθους της κίνησης που παρουσιάζει. Πολύ μικρό, με ελλιπής χώρους, κύριους και βοηθητικούς. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο επισκέπτης κατά την άφιξή του στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου είναι η καθυστέρηση κατά την παραλαβή των αποσκευών του και κατά την αναχώρησή του η καθυστέρηση στο checkin, με μέσο χρόνο αναμονής 135 λεπτά. *

B) Το οδικό δίκτυο: Παρ' όλες τις συνεχείς προσπάθειες για ανοικοδόμηση του οδικού δικτύου του νησιού και για την βελτίωση των συνθηκών που επικρατούν, το οδικό δίκτυο συνεχίζει να παραμένει ανεπαρκέστατο, τόσο σε έκταση όσο και σε ποιότητα.

*Σύμφωνα με στοιχεία που δίνει ο Σ.Ε.Τ.Ε., από έρευνα με τίτλο «Η πρόκληση της ανταγωνιστικότητας και η ανάγκη επανατοποθέτησης του Ελληνικού προϊόντος», που πραγματοποίησε το έτος 2005, κατά την υψηλή τουριστική περίοδο.

2. Πόλη

Η πόλη του Ηρακλείου είναι, μια από τις μεγαλύτερες πόλεις του της Ελλάδας και μια από τις πόλεις με τα μεγαλύτερα ίσως προβλήματα. Τα κυριότερα είναι:

A) Η αρχιτεκτονική της πόλης γενικά, το γενικό σχέδιο της, η ρυμοτομία της, το οδικό δίκτυο, παρουσιάζουν πολλά προβλήματα. Τα πάρκα, η πεζοδρόμηση, οι υποδομές για Α.Μ.Ε.Α. και γενικά η συνολική αισθητική της πόλης, είναι επίσης σημαντικά θέματα που θα έπρεπε να υπολογιστούν και να σχεδιαστούν προτάσεις, ώστε να βελτιωθεί η εικόνα της πόλης.

B) Το κυκλοφοριακό σύστημα και η έλλειψη χώρου στάθμευσης: Η έλλειψη σχεδιασμού του κυκλοφοριακού συστήματος και η έλλειψη χώρων στάθμευσης σε συνδυασμό με την απουσία επαρκούς αστυνόμευσης στην πόλη του Ηρακλείου, έχει δημιουργήσει μια κατάσταση κυκλοφοριακού χάους το οποίο γίνεται άμεσα αντιληπτό και από τον ίδιο τον επισκέπτη της πόλης. Πολλές φορές δημιουργείται το αίσθημα της ανασφάλειας και ακόμα τίθεται το ζήτημα των ατυχημάτων που προκαλούνται από αυτό το ανοργάνωτο σύστημα.

Γ) Καθαριότητα: Το επίπεδο καθαριότητας της πόλης βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό οφείλεται α) στην έλλειψη μέσων καθαριότητας, όπως κάδους απορριμμάτων, μηχανήματα καθαρισμού κλπ, β) στην έλλειψη προσωπικού καθαριότητας, γ) στη μη περιοδική λειτουργία των μέσων καθαριότητας, και δ) στον περιορισμό της καθαριότητας σε ελάχιστα σημεία της πόλης.

Αποτελεί σοβαρό πρόβλημα για τον αστικό τουρισμό του Ηρακλείου, καθώς η εικόνα, η αισθητικά και η ομορφιά της πόλης καλύπτονται από τις ακαθαρσίες και τα σκουπίδια που συγκεντρώνονται σε σωρούς σε αρκετά σημεία της πόλης.

Δ) Ηχορύπανση: Όπως κάθε μεγαλούπολη, έτσι και το Ηράκλειο αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ηχορύπανσης, που δίνουν αρνητική εντύπωση στους επισκέπτες της πόλης. Το πρόβλημα της ηχορύπανσης οφείλεται κυρίως στην έλλειψη ελέγχου και μέτρων αντιμετώπισης, όπως και η αντίληψη της έννοιας «ηχορύπανση», από τους κατοίκους ως κάτι φυσιολογικό.

E) Χώροι πράσινου: Η έλλειψη σε χώρους πράσινου στη πόλη του Ηρακλείου είναι αισθητή, κάτι το οποίο το αναγνωρίζουν και οι ίδιοι οι κάτοικοι της πόλης. Είναι λοιπόν κάτι παραπάνω από αναγκαίο η δημιουργία περισσότερων τέτοιων χώρων.

3. Ειδικές τουριστικές υποδομές

Οι ειδικές τουριστικές υποδομές είναι οι υποδομές εκείνες που έχουν άμεση σχέση με ειδικές μορφές τουρισμού και αφορούν ιδιαίτερα και τον αστικό τουρισμό. Τα συνεδριακά κέντρα, οι αθλητικές εγκαταστάσεις, τα κέντρα υγείας κλπ. είναι υποδομές που αναμφισβήτητα ενισχύουν τον αστικό τουρισμό. Η δεδομένη ελλιπής παρουσία τέτοιων υποδομών θεωρείται ανασταλτικός παράγοντας για τη ανάπτυξή του. Ειδικότερα:

α) Συνέδρια και Εκθέσεις: Μη επαρκείς εγκαταστάσεις για την φιλοξενία μεγάλων συνεδρίων. Τα περισσότερα συνεδριακά κέντρα της πόλης λειτουργούν σε παράλληλη λειτουργία με τις ξενοδοχειακές μονάδες και όχι σαν ανεξάρτητοι συνεδριακοί και εκθεσιακοί χώροι.

β) Αθλητισμός: Η σημασία του αθλητισμού στον αστικό τουρισμό, κατέχει μια εξέχουσα θέση, καθώς η ζήτηση για εναλλακτικές μορφές τουρισμού συνεχώς αυξάνεται, στο σύνολο της τουριστικής αγοράς της Ελλάδας και όλης της Ευρώπης. Πέρα από τις σημαντικές ελλείψεις σε αθλητικές εγκαταστάσεις, όπως γήπεδα γκολφ, γήπεδα ποδοσφαίρου κλπ, σημαντικό πρόβλημα υπάρχει στην προώθηση του προϊόντος «Ηράκλειο μια αθλητική πόλη». Το εύρος και το επίπεδο των αθλητικών διοργανώσεων, στην πόλη, υστερούν κατά πολύ σε σχέση με αθλητικούς θεσμούς που έχουν θεσπίσει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

4. Εποχικότητα του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης

Ένα σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο τουρισμός του Ηρακλείου είναι η εποχικότητα του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης. Η διάρκεια της κύριας τουριστικής περιόδου είναι περίπου 7 μήνες (τέλη Μαρτίου έως τέλη Οκτωβρίου). Πτήσεις charter από και προς το αεροδρόμιο του Ηρακλείου πραγματοποιούνται μόνο κατά αυτή τη περίοδο. Η προοπτική της επέκτασης της περιόδου σε δωδεκάμηνη λειτουργία θα ενισχύσει ιδιαίτερα τον αστικό τουρισμό κατά τη χειμερινή περίοδο.

5. Εκπαίδευση-Τουριστική παιδεία:

Στον τομέα αυτό, ο οποίος αποτελεί μια σημαντική παράμετρο για την ανάπτυξη του τουρισμού, αντιμετωπίζονται πολλά και βασικά προβλήματα, καθώς:

- Ενώ ο τουρισμός είναι για την Ελλάδα από τους σημαντικότερους κλάδους της οικονομίας της, δε δίνεται η απαραίτητη βαρύτητα στην εκπαίδευση.
α) Δεν υπάρχει σχολή Πανεπιστημιακού επιπέδου, β) δεν υπάρχει κοινός προγραμματισμός, γ) δεν υπάρχει σωστός επαγγελματικός προσανατολισμός, δ) η διασύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγική διαδικασία-επαγγελματική αποκατάσταση είναι ανεπαρκής, ε) η μόρφωση παραμένει στάσιμη, χωρίς διαρκή ενημέρωση των εξελίξεων, στ) το επίπεδο και το ενδιαφέρον του διαδικτυακού προσωπικού είναι μειωμένο, καθώς δεν υπάρχει η απαραίτητη εξειδίκευση και τα κατάλληλα κίνητρα.
- Το επίπεδο γνώσης και μόρφωσης των στελεχών και των υπαλλήλων, που ήδη εργάζονται στον τουριστικό τομέα είναι χαμηλό, πράγμα που φαίνεται μέσα από το επίπεδο παροχής υπηρεσιών και της συνεργασίας τους με τους λοιπούς φορείς για την επίτευξη της τουριστικής ανάπτυξης.
- Η τουριστική συνείδηση των κατοίκων είναι σε μεγάλο ποσοστό χαμηλού επιπέδου, άρα και η προσφορά του κοινωνικού συνόλου λειτουργεί αρνητικά απέναντι στον τουρισμό.

6. Έλλειψη μηχανισμού marketing-προβολής τουριστικού προϊόντος της πόλης του Ηρακλείου:

Δυστυχώς η οργάνωση του marketing, όσον αφορά το μέρος του αστικού τουρισμού στην πόλη του Ηρακλείου, υστερεί κατά πολύ. Αυτό συμβαίνει, καθώς δεν υπάρχει ένας εξειδικευμένος ενιαίος φορέας που να ασχολείται με τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την ανάδειξη του αστικού τουρισμού.

7. Μη αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των ομοειδών επιχειρήσεων στους κλάδους του τουρισμού (ξενοδοχεία, τουριστικά γραφεία, κλπ)

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των εγχώριων επιχειρήσεων και η αδυναμία αποτελεσματικής και παραγωγικής συνεργασίας μεταξύ τους, με στόχο το κοινό όφελος, αποτελεί επίσης ένα σημαντικό πρόβλημα. Η έννοια του

ανταγωνισμού, δυστυχώς εκλαμβάνεται από το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου των επιχειρηματιών ως ανταγωνισμός τοπικού επιπέδου.

Λύσεις

Γενικά

Όπως διαπιστώνεται και στην προηγούμενη ενότητα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η πόλη του Ηρακλείου και κατ'επέκταση και ο αστικός τουρισμός της, είναι πολλά και σημαντικά. Τα προβλήματα αυτά χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης, καθώς η ανάπτυξη του τουρισμού στηρίζεται στις υποδομές και στην λειτουργία της πόλης. Έτσι στις επόμενες δύο υποενότητες καταγράφονται αρχικά οι ιδέες και τα προγράμματα των δημοτικών αρχών και στην συνέχεια, κάποιες επιπρόσθετες ιδέες και λύσεις που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την συνολική λειτουργικότητα της πόλης και τον ρυθμό ανάπτυξης του τουρισμού.

Προγράμματα-Λύσεις*

Τα προγράμματα και οι λύσεις από τη πλευρά του δήμου Ηρακλείου έχουν ως σκοπό τη ριζική αλλαγή της εικόνας της πόλης κι έτσι ο σχεδιασμός και η δημιουργία των έργων υποδομών έχει τεθεί ήδη σε λειτουργία.

*Σύμφωνα με στοιχεία του Δ.Η.

Επομένως τα προγράμματα αυτά μπορούν να διαχωριστούν στην συνέχεια με βάση το χρόνο σε:

- **Έργα που τελειοποιήθηκαν τα τελευταία 6-7 χρόνια:**
  - 1) Πλατείες και πάρκα στο κέντρο της πόλης και στα περίχωρα (π.χ η πλατεία Ξενία στον παραλιακό της πόλης, το πάρκο του Αγίου Ανδρέαστη περιοχή Καράβολα, κ.α)
  - 2) Οδικοί κόμβοι και οδικές υποδομές (παραλιακό οδικό δίκτυο Καράβολα-Παγκρήτιο Στάδιο, έως Γιόφυρο, κόμβος Αγ.Κωνσταντίνου. κόμβος Γιοφύρου, κόμβος Σμπώκου, Πεταλοειδή οδός)

- 3) Παρεμβάσεις πρασίνου (φυτεύσεις δέντρων χαμηλής βλάστησης και καλλωπιστικών φυτών στις πλατείες, στα πάρκα, στους οδικούς κόμβους και στις διαχωριστικές νησίδες)
- 4) Έργα ύδρευσης και αποχετεύσεων (αναβάθμιση τεχνολογίας και εξοπλισμού Δ.Ε.Η.Α.Η)
- 5) Έργα για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς:
  - Ανάδειξη μνημείων μέσω του φωτισμού τους (Ενετικά Τείχη, Λότζια, Κρήνη Μοροζίνη, Ναός Αγίου Τίτου, Ανατολικά Νεώρια, Τρεις Καμάρες κλπ).
  - Αναστήλωση της πύλης Βηθλεέμ και δημιουργία δημοτικού κινηματογράφου που λειτουργεί παράλληλα και ως εκθεσιακός χώρος.
  - Προβολή της πόλης με τη χρήση τεχνολογιών (δημιουργία CD-DVD, όπου παρουσιάζεται η πόλη του Ηρακλείου)
  - Επιστροφή στη πόλη του διάσημου πίνακα του Δομίνικου Θεοτοκόπουλου «Βάπτιση του Ιησού».
- 6) Βιολογικός καθαρισμός (αναβάθμιση των υπαρχόντων υποδομών του)
- 7) Λειτουργία της πόλης
  - Δημιουργία δημοτικής αστυνομίας με σκοπό τον γενικότερο έλεγχο και τη διατήρηση της ασφάλειας, κάτι που υλοποιήθηκε αλλά καταργήθηκε πρόσφατα βάση νόμου σε εθνικό επίπεδο
  - Διαχείριση απορριμμάτων και καθαριότητας, μέσω δημιουργίας κέντρου ανακύκλωσης απορριμμάτων και ενημέρωσης των πολιτών για θέματα καθαριότητας.
- 8) Αθλητικές υποδομές (όπως το Δημοτικό Αθλητικό Πνευματικό Κέντρο Ηρακλείου, με γήπεδα μπάσκετ και βόλεϊ στην περιοχή των Πατελών).

• **Έργα που βρίσκονται υπό κατασκευή:**

1. Το Πολιτιστικό και Συνεδριακό Κέντρο Ηρακλείου:

Αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα της πόλης, καθώς η συμβολή του στον αστικό τουρισμό είναι σπουδαία, εφόσον θα μπορεί να φιλοξενήσει στο μέλλον πληθώρα από συνέδρια και εκδηλώσεις. Το έργο με αρχικό προϋπολογισμό 42.000.000 ευρώ, υπολογίζεται ότι θα ολοκληρωθεί στα μέσα του 2014 και θα περιλαμβάνει:

- i. Χώροι συγκέντρωσης του κοινού, όπως:
    - ✓ Κεντρική αίθουσα πολλαπλών χρήσεων (χωρητικότητα 801 μόνιμων θέσεων)
    - ✓ Αίθουσα Συναυλιών (χωρητικότητα 237 θέσεων)
    - ✓ Μικρό Αμφιθέατρο (χωρητικότητα 155 θέσεων)
    - ✓ Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων (μεταβαλλόμενης χωρητικότητας 175-250 θέσεων)
    - ✓ 3 πολυμορφικές αίθουσες (συνολικής χωρητικότητας 230 θέσεων)
    - ✓ Αίθουσα εκθέσεων με έκταση 360 τ.μ.
  - ii. Χώροι διοίκησης
  - iii. Χώροι εστίασης (συνολικής επιφάνειας 870 τ.μ) όπου θα εξυπηρετούνται συνολικά μέχρι και 1030 άτομα.
  - iv. Καταστήματα με διάφορες υπηρεσίες και παροχές
  - v. Καλλιτεχνικά εργαστήρια εφαρμογών ψηφιακής τεχνολογίας (συνολικής επιφάνειας 400 τ.μ)
  - vi. Υπόγειος χώρος στάθμευσης (χωρητικότητα 219 θέσεων)
2. Εφαρμογή ρυμοτομικού σχεδίου (διανοίξεις εντός και εκτός των τειχών)
  3. Αναστήλωση και αξιοποίηση του Πανάνειου Νοσοκομείου
  4. Αναστήλωση της Βικελαίας Βιβλιοθήκης
  5. Αθλητικές υποδομές (όπως το αθλητικό κέντρο Βουτών, το αθλητικό κέντρο Δαφνών, το αθλητικό κέντρο Αγ.Αικατερίνης κ.α.)

Προτεινόμενες λύσεις-Συμπεράσματα

Η ζήτηση για τουρισμό πόλεων αυξάνεται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστική η τοποθέτηση του ΣΕΤΕ, ότι οι επενδύσεις της οικονομίας πρέπει να στραφούν προς τον αστικό τουρισμό.

Για κάθε διαφορετικό τουριστικό προϊόν χρειάζεται και ο ξεχωριστός σχεδιασμός marketing που προϋποθέτει μια σειρά από έρευνες τουριστικής αγοράς. Η διαδικασία της έρευνας, πρέπει να προέχει της τουριστικής διαφήμισης, έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικότερη.

Καθοριστικής σημασίας είναι η επίσπευση της δημιουργίας του νέου διεθνούς αεροδρομίου Καστελλίου, καθώς επίσης και η περαιτέρω βελτίωση του οδικού δικτύου συνολικά της Κρήτης.

Πρέπει να δοθεί περισσότερη έμφαση στην προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού, ιδιαίτερα του συνεδριακού τουρισμού, του αθλητικού τουρισμού, του πολιτιστικού και του τουρισμού υγείας.

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος προϋποθέτει την ενεργοποίηση της κυβερνητικής και όχι μόνο δράσης, που μεταφράζεται στη δημιουργία φορέων και οργανισμών, οι οποίοι θα ασχοληθούν κατά αποκλειστικότητα με την προώθηση του τουριστικού προϊόντος. Αυτό επιτυγχάνεται είτε με την ουσιώδη ενασχόληση των ήδη, υπάρχοντων τουριστικών φορέων (όπως η νομαρχιακή επιτροπή τουριστικής προβολής), είτε με τη δημιουργία νέου ιδιωτικού φορέα, ο οποίος θα ασχοληθεί με την ανάδειξη και τη προώθηση του αστικού τουρισμού της πόλης του Ηρακλείου.

Η ουσιαστική αυτή ενασχόληση πραγματοποιείται με την εφαρμογή ξεκάθαρης τουριστικής πολιτικής, που περιλαμβάνει τη συνεργασία-την συνολική απόφαση-την πολιτική συντονισμού και έχει ως αποτέλεσμα την αειφόρο ανάπτυξη και την επίτευξη των στόχων, σε σχέση πάντα με τον τουρισμό.

Οι διάφοροι επαγγελματικοί κλάδοι που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό πρέπει να οργανωθούν έτσι ώστε να λειτουργούν αποτελεσματικότερα, τόσο για την επίλυση των επιμέρους προβλημάτων των κλάδων τους, όσο και την βελτίωση της επαγγελματικής συνεργασίας μεταξύ των ομοειδών επιχειρήσεων, με στόχο το κοινό όφελος.

Η άρση της εποχικότητας του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης θα συμβάλλει επίσης στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της επίλυσης των προαναφερθέντων προβλημάτων (γενικές υποδομές, ειδικές υποδομές, καλύτερη οργάνωση προορισμών για χειμερινή λειτουργία, διαδικασία προώθησης μέσω του φορέα marketing, κλπ).

Εκπαίδευση-Παιδεία. Στον τομέα της εκπαίδευσης θεωρείται απαραίτητο: α) δημιουργία φορέα εποπτείας της τουριστικής εκπαίδευσης

στο σύνολό της, β)η εντονότερη και αποτελεσματικότερη και αποτελεσματικότερη διασύνδεση της τουριστικής εκπαίδευσης στο σύνολό της με την παραγωγική διαδικασία και επαγγελματική αποκατάσταση, γ)η διαρκής επιμόρφωση, τόσο με επιμορφωτικά σεμινάρια όσο και με σεμινάρια μετεκπαίδευσης και εξειδίκευση του διδακτικού προσωπικού.

Στην συνέχεια δίδονται κάποια προϊόντα-υπηρεσίες, που θα μπορέσουν να συμπληρώσουν τα ήδη υπάρχοντα, για την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.

Ένα από τα βασικά στοιχεία που θα μπορούσε να αξιοποιήσει σε μεγαλύτερο βαθμό η πόλη του Ηρακλείου είναι ο πολιτισμός της. Για παράδειγμα, η ανάδειξη των ενετικών τειχών, τα οποία αποτελούν από τα αρχαιότερα και μεγαλύτερα μνημεία της Ευρώπης, θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό αξιοθέατο για προσέλκυση. Η μέχρι τώρα «εκμετάλλευση» των τειχών. Εκεί λοιπόν θα μπορούσε ο επισκέπτης να θαυμάσει καταρχήν τα ίδια τα τείχη και τη δομή τους, αλλά και να αναβιώσει την ιστορία της πόλης και των τειχών μέσω των εικονικών αναπαραστάσεων και της ψηφιακής τεχνολογίας. Επίσης, όσον αφορά τον πολιτισμό της πόλης και την ανάδειξή του, εκτός από την προβολή των μνημείων και αρχαιοτήτων της πόλης, θα μπορούσαν να προβληθούν αποτελεσματικότερα τα ήθη-έθιμα του τόπου και οι πολιτιστικές του δραστηριότητες, έτσι ώστε και αυτά να αποτελέσουν πόλο έλξης επισκεπτών.

Σε σχέση με τον αθλητικό τουρισμό θα μπορούσαν να δημιουργηθούν γήπεδα γκολφ, γήπεδα ποδοσφαίρου και να προωθηθεί σαν αθλητικός τουριστικός προορισμός η ευρύτερη περιοχή της πόλης του Ηρακλείου. Ένας τουρίστας θα μπορούσε να συνδυάσει την διαμονή του στην πόλη του Ηρακλείου με την ενασχόληση του σε γήπεδα. Πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο μέρος των ενασχολούμενων με το άθλημα γκολφ έχουν υψηλή μέση κατανάλωση, καθώς θεωρείται άθλημα των ατόμων ανωτέρου οικονομικού επιπέδου. Επίσης ποδοσφαιρικές ομάδες του εξωτερικού θα μπορούσαν να προγραμματίσουν την προπονητική τους προετοιμασία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η τουριστική βιομηχανία αναπτύσσεται σε παγκόσμια κλίμακα με γρήγορους ρυθμούς. Η Ελλάδα μετά από την ύφεση που παρουσίασε τα τελευταία χρόνια, αρχίζει και ανακάμπτει στον τομέα του τουρισμού. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας το 2004, συνέβαλαν σημαντικά στη διεθνή προβολή της χώρας, η οποία σε συνδυασμό με την θεώρησή της ως έναν από τους πλέον ασφαλείς προορισμούς στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, έχει τις καλύτερες προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού της.

Η Κρήτη και ιδιαίτερα η ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου θεωρείται από τους δυναμικότερους προορισμούς της χώρας. Οι παραπάνω συγκυρίες αποτελούν σπουδαία ευκαιρία για σημαντική ανάπτυξη.

Ο αστικός τουρισμός ειδικότερα έχει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης. Το Ηράκλειο, το κέντρο του νησιού με ιδιαίτερη δυναμική, έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να συνθέσουν ένα ξεχωριστό τουριστικό προϊόν που θα μπορέσει να ξεχωρίσει και μεσοπρόθεσμα να το καθιερώσει σαν έναν από τους δυναμικότερους προορισμούς πόλης (city-breakdestinations)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Νίκος Γ.Ηγουμενάκης
- Κώστας Ν.Γραβαρίτης
- Περικλής Ν.Λύτρας

«Εισαγωγή Στον Τουρισμό»

-Ι. Σατσάκη

“Οργάνωση Συνεδρίων και Εκδηλώσεων”

-Εγκυκλοπαίδεια ιστορίας-αρχαιολογίας-διοίκησης και πληθυσμιακής ανάπτυξης, του Στεργίου Γ. Σπανάκη, Έκδοση: γραφικές τέχνες Γ.Δετοράκη, Ηράκλειο Κρήτης 1991, τόμος Α/Β

“Πόλεις και χωριά της Κρήτης, στο πέρασμα των αιώνων”

-Σημειώσεις από “Τουριστικό Marketing” του καθηγητή Αντώνη Φραγκούλη

http://www.nah.gr/target_12.asp

<http://unwto.org/#>

<http://wikipedia.org/wiki/Heraklion>

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/eurostat/home/>

<http://cretainfo.gr/>

odysseus.culture.gr

www.2811.gr

Υπουργείο Πολιτισμού, Βικιπαίδεια

Πτυχιακή εργασία του σπουδαστή Βλασσάκη Κωνσταντίνου με θέμα «Ο αστικός τουρισμός στην πόλη του Ηρακλείου», Ηράκλειο 2011

“Ηράκλειο: Μια πόλη, μια ιστορία”

DVD του δήμου Ηρακλείου σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κρήτης, το έτος 2004